

NÖF

Nemzeti Örökségvédelmi
Fejlesztési Nonprofit Kft.

MŰ

Nádasdy-kastély, Nádasdladány
Ingyenes kiadvány

Kastély- és Vármagazin különszám

emlék

A legendás szerelem
kastélya

Amiről a korabeli
pletykalapok
írtak

INTERJÚ

Nádasdy Borbálával

Múltunk
jelen időben

NEMZETI KASTÉLYPROGRAM
ÉS NEMZETI VÁRPROGRAM

LÁTOGASSON EL HELYSZÍNEINKRE!

DÉG, FESTETICS-KASTÉLY KASTÉLYPARK

A kastélyfelújítás ideje alatt a park látogatható.

EDELÉNYI KASTÉLYSZIGET

FÜZÉRRADVÁNY, KÁROLYI-KASTÉLY KASTÉLYKERT

A kastélyfelújítás alatt a park a hét minden napján díjmentesen látogatható.

ISZKASZENTGYÖRGY, AMADÉ-BAJZÁTH-PAPPENHEIM-KASTÉLY

NÁDASDLADÁNY, NÁDASDY-KASTÉLY

OROSZLÁNY-MAJKPUSZTA, KAMALDULI REMETESÉG

OZORA, PIPO-VÁRKASTÉLY

PÉCEL, RÁDAY-KASTÉLY

PÉCS, IDRISZ BABA TÜRBÉJE

SIROKI VÁR

SOMOGYVÁR, SZENT LÁSZLÓ NEMZETI EMLÉKHELY

TATA, ESTERHÁZY-KASTÉLY

VÉRTESSZENTKERESZT, APÁTSÁGI ROMOK

A helyszínek nyitvatartásával kapcsolatban kérjük, érdeklődjön a nof.hu weboldalon. A Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram felújítási munkálatairól további információt az nkvp.hu oldalon talál.

Múltunk
jelen időben

Felelős kiadó: NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság

Főszerkesztő: Woth Zsófia

Elérhetőségek: 1113 Budapest, Daróczi út 3.
info@nofnkft.hu
+36 70 507 6191

A NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft.
a Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram koordinátora.

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

A Nádasdy-kastély, ahogy az építetők megálmodták

■ A nádasdladányi Nádasdy-kastély rekonstruált télikertje

Kétezer négyzetméter az épületben és 29 hektár a kertben. Ekkora terület újult meg a legkorszerűbb technikákkal. A konkrét munkálatokat a kivitelező szakemberei 2018-ban kezdték el. **Glázer Tamás, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója** szerint a kastély eredeti pompájának helyreállítása igazi csapatmunka volt.

A nádasdladányi Nádasdy-kastélyt a háború után évtizedekig elhanyagolták, és bár tíz évvel ezelőtt

már elkezdték felújítani egy-két részét, meglehetősen lepusztult állapotban volt.

Így van. Az épületben a háború után volt minden, óvoda, mozi, háziorvosi rendelő, egy ideig a honvédség is felügyelte, de az állagmegóvásra senki sem fordított figyelmet. A kastély teljes felújítását a Nemzeti Kastélyprogram keretén belül, uniós pályázati forrásból (Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program) 2015-ben indítottuk el, a kivitelező 2018-ban kezdte el a mun-

kát. A homlokzatot egy korábbi projektben, úgy tíz évvel ezelőtt már felújították a Norvég Alap finanszírozásával. Ekkor kicserélték a tetőszerkezetet is, valamint a nyílászárók egy részét, így ezekhez nem kellett hozzányúlni, de minden máshoz igen.

Mivel kezdték?

Már a legelső pillanattól komoly csapatmunka volt. Mivel ez egy turisztikai célú fejlesztés, a koncepció az volt, hogy a majdani látogatók úgy érezzék, mintha az eredeti kastélyt kapták volna vissza. Tehát minden megújult, technikailag a legmodernebb építészeti, mérnöki és gépészeti megoldásokat alkalmaztuk, de úgy, hogy a belső terek, a hatalmas angolkert, a tó, szinte minden úgy nézzen ki, ahogyan azt építetők, Nadasdy Ferenc és Zichy Ilona az 1870-es években megálmodták. Ezért a munkálatok során a felújítást végző szakemberek szorosán együttműködtek a műemlékvédelmi szakértőkkel, a restaurátorokkal és a kastély történetét, korabeli hangulatát felidéző, interaktív kiállítás tervezőivel. Eredeti fotók, tervek, technikai leírások alapján dolgoztak. A fejlesztés nagyon komplex volt: megvalósult a kastélykert revitalizációja, vagyis megújult a tó, az azt körülvevő, eredeti sétány, teljesen újjászülettek a kastély földszinti, reprezentatív terei (Ősök csarnoka, könyvtár, télikert), illetve az emeleti termek. Kialakítottunk egy korszerű múzeumshopot, egy vetítőtermet, egy kávézót és a gyerekeknek egy múzeumpedagógiai foglalkoztatót, a pincében üzemeltetési és kiállítási tereket hoztunk létre. A szobákban egyedi gyártású angol tapéták kerültek a falakra archív fotók alapján. Az ajtók nagyrészt eredetiek, restaurálták őket, a csillárokat is a régiak alapján gyártották újra. Nemzeti forrásból történt meg az Ősök csarnokában található festmények és egyéb, a kastélyhoz kapcsolódó műtárgyak restaurálása is.

Mi jelentette a legnagyobb kihívást?

A belső terekben a legkellemetlenebb meglepetést az úgynevezett könnyező házigomba okozta, amely három gócponton, többek között a gyönyörű, faszerkezetes könyvtárban fertőzte meg a fából készült részeket, de beette magát a falakba is. Ez sajnos az évtizedes elhanyagoltság és a nedvesedés következménye volt. A gombamentesítő szakemberek egy hónapig dolgoztak, hogy helyrehozzák a kárt. A fertőtlenítés ideje alatt rajtuk kívül senki nem tehetett be a lábát a kastélyba. Még így is voltak részek, például a könyvtárban és az Ősök csarnokában a faburkolatok, valamint az emeleti termekben a tetőszerkezetek, ahol a menthetetlen részeket teljesen el kellett távolítani, és a nulláról újjáépíteni.

Mire a legbüszkébb a megújult kastélyban?

Mondhatnám, hogy az egészre, vagy elkezdhetném sorolni – eltartana egy ideig –, de ha mindenképp ki kellene emelni valamit, talán hármat említenék: az Ősök csarnokát, a télikertet és az épületgépészeti innovációt. Az Ősök csarnokát ugye a Nadasdy család legprominensebb történelmi figuráiról készült festmények díszítik. Itt eddig másolatok voltak, de most az eredetiek kerültek vissza, a Szépművészeti Múzeummal és a Magyar Nemzeti Múzeummal kötött kölcsönszerződéseknek köszönhetően. A másik a tóra néző, eredeti télikert visszaépítése, amelyet még maguk a Nadasdyak bontottak le a háború alatt. Ezt is archív felvételek alapján rekonstruáltuk, és fontos funkciót tölt be: a múzeumi kávézó részeként a látogatók leülhetnek, és frissítők mellett élvezhetik a parkra nyíló kilátást.

A harmadikat, vagyis a modern épületgépészetet azért emelném ki, mert tulajdonképpen ez is a Nadasdyak modern gondolkodásmódját idézi fel. A kastély gépészete, ahogy egykoron, ma ismét innovatív. Nagy teljesítményű kazánt és elektromos légkezelő gépet építettünk be. Mindenhol teljesen lecsereeltük a villanyvezetékeket, gépi szellőztetés működik a kastélyban, a tetőn pedig hő- és füstelvezető kupolák vannak. Az épületet ahol kellett újraszigeteltük a tartószerkezetet megerősítettük. Az egész kastély korszerűen funkcionáló létesítmény lett, de a látogató természetesen elsősorban nem erre fog figyelni.

A Nadasdy-kastély egy igazi időutazásra hív kicsiket és nagyokat. Ennek a Tudor-stílusú meseépületnek az eredeti hangulata, otthonossága, visszafogott pompája és kedélyessége reményeim szerint igazi közönségkedvenc lesz, egy olyan látványosság, amit egyszerűen vétek lenne kihagyni.

Ezúton szeretném köszönetemet és nagyrabecsülésemet kifejezni mindazoknak, aki a korábbi évszázadokban, illetve a mostani nagyszabású projekt keretében gondoskodásukkal, tudásukkal, munkájukkal hozzájárultak a kastély megőrzéséhez, megújításához.

Glázer Tamás, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója

Sárladányból Nadasdladány

Dr. Virág Zsolt, a Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram miniszteri biztosa (Miniszterelnökség), és **Glázer Tamás**, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója

„A Nemzeti Kastélyprogram és a Nemzeti Várprogram célja az értékörzés és a korszerű, 21. századi fenntartható műemlékhasználat mellett az, hogy a műemlékek ne csak fizikailag, hanem szellemiségükben is újjászülessenek. A látogatók így élmenyszerűen ismerik meg a történelemlékekkel ismert magyar főnemesi családok, az Esterházy, a Festetics, a Széchenyi, a Károlyi vagy éppen a Nadasdy famíliák történetét” – vallja **dr. Virág Zsolt jogász-művészettörténész, a Nemzeti Kastélyprogram és a Nemzeti Várprogram miniszteri biztosa**. Sárladány falu 1736-ban báró Schmeidegg Ferenc tulajdonába került. Az erdélyi szász eredetű Schmeidegg család a 17.

században emelkedett bárói rangra, majd 1738-ban Frigyes grófi címet kapott, ekkor már állt a ladányi barokk stílusú Schmeidegg-kastély is. 1851-ben gróf Nadasdy Lipót vásárolta meg az uradalmat. A Nadasdy familia hazánk egyik legjelentősebb főnemesi családja volt, 1541-ben nyerte el a Fogaras vára és Fogarasföld örökös grófja címet.

Az új kastély felépítését 1873-ban kezdte meg a Nadasdy család. Az alapkövetélteli irat szerint a rezidenciát a 31 éves gróf Nadasdy Ferenc és felesége, Zichy Ilona grófnő alakította ki. A Schmeidegg-kastélyt nem rombolták le, hanem gyökeresen

alakított csatornákon át vezették a termekbe. A toronyban egy hatalmas víztartály biztosította a vezetékes vizet, ennek köszönhetően minden emeleten volt vízöblítéses angolécé. Kezdetben gázvilágítást és hagyományos (gyertya, petróleum) világítást alkalmaztak, de 1910-ben már bevezették az akkor újdonságnak számító villanyvilágítást. A hatalmas épületben a kommunikációt beszélőcső-rendszer segítette, az alagsorban pedig külön alagutat építettek a kastély és a kiszolgáló épület közé, ezen keresztül szállították csilléken az ételeket, a szennyest vagy akár a tüzeget a fűtéshez.

A háború utáni évtizedekben államosított épület tönkrement. (A hátsó télikertet még 1940-ben lebontották.) A kastélyt például a Hajósok és Vasutasok Szakszervezete, a Textilgyár, a Tőzégkitermelő Vállalat, a rendőrség és a honvédség is használta, de a nagyközönség nem látogathatta.

A Nemzeti Kastélyprogram keretében most komplexen megújult az épület. A földszinti reprezentatív tereket – ezek közül kiemelkedik a könyvtár és az Ősök csarnoka – restaurálták és berendezték, és korhűen újjáépítették a télikertet. A gépészeti és elektromos rendszer teljesen megújult. A 16. századi angol- és skót kastélyokat idéző, 19. századi épület a 21. század legmodernebb interaktív múzeumi megoldásaival teszi teljessé az élményt a látogatók számára. Megismerhetik az építető házaspár legendás szerelmét, helyet foglalhatnak a korabeli bútorokkal berendezett enteriőrökben, kávézhatnak a télikertben, olvashatnak a könyvtárban. A visual guide-ok (digitális tárlatvezetők) segítségével betekinhetnek a kastély egykori tereibe, a 19. századi lakberendezés vagy a szalonbeli társalgás szabályaiba. Az országban egyedülálló Ősök csarnokában az eredeti – több évtized után visszakérült – festményeken megjelenő neves családtagok történetüket az alagsori virtuális élménytérben „személyesen” mesélik el a látogatóknak.

Az építés korában igen modernnek számító gáz-, majd elektromos világítás, a beszélőcső, valamint a légfűtés működése animációs filmekben látható. A korabeli gázvilágítási rendszer bemutatását nagyban elősegítette, hogy a kutatók rátaláltak ennek tervdokumentációjára a tervtárban. A Nádasdy család sportimádata, vadászszenvedélye és vendégszeretete is megjelenik a megújult épület minden szegletében. A látogatóknak olyan érzésük lehet itt, mintha a híres grófi család kifejezetten őket várta volna, és látná vendégül egy kellemes, múltidéző napon.

Dr. Virág Zsolt, miniszteri biztos, Miniszterelnökség

átformálták, és új főszárnyal bővítették. A Magyarországon egyedinek számító, historizáló, neogótikus, Tudor-stílusú épület fő munkálatai 1876-ig tartottak. A terveket Linzbauer István budapesti műépítész készítette, a kivitelezést Hübner Nándor székesfehérvári építész vezette. Legfontosabb belső tereinek, az Ősök csarnokának, a könyvtárnak és a kápolnának a kialakítása Hauszmann Alajos műve. A kastély építései a technika legújabb vívmányait is felhasználták. Ferenc gróf fia, Tamás halála után Nádasdladány a legidősebb fiúé, a huszárfőhadnagy Ferencé lett, aki a II. világháborúban hősi halált halt.

Hagyomány és innováció

A historizáló külsejű épületben a legmodernebb technikákat és építészeti megoldásokat alkalmazták. Ilyen volt például a légfűtéses rendszer, amivel a földszinti helyiségeket fűtötték: az alagsori kazánokból a meleg levegőt a falban ki-

A legendás szerelem kastélya

■ A közös hálószoba, ahogy az építető pár megtervezte

A kastély története akkor kezdődött, amikor a két történelmi család sarját, a 26 éves Nádasdy Ferenc grófot és a szintén grófi családból származó, 19 éves Zichy Ilonát bemutatták egymásnak. A két fiatal azonnal egymásba szeretett, és a korban szokatlan módon szerelmi házasságot kötött 1868-ban. A pesti egyetemi templomban tartott esküvőjük hatalmas pompával, óriási vendégsereg előtt zajlott. A főúri társasági esemény azonban nem a megszokott módon folytatódott, hiszen a friss házások nem tartottak lakomát, hanem egyenesen a nádasdladányi birtokra utaztak. Ekkoriban egy kisebb barokk kastély állt itt; talán épp ekkor határozták el, hogy egy olyan saját kastélyt építenek maguknak, ami tükrözi egymás iránti érzéseiket, és ami jövőendő családjuknak is kényelmes otthona lehet.

Ferencnek és Ilonának azonban csak öt együtt töltött év adatott meg, mivel az 1873-as kolerajárványban az akkor még csak 24 éves grófnő elhunyt. Házasságuk alatt négy gyermekük született,

közülük a harmadik fél éves korában tragikus módon meghalt, így, bár boldog kapcsolatban éltek, nem volt felhőtlen az életük. A nádasdladányi kastélyt együtt tervezték meg, bensőséges viszonyukra utal, hogy a terveken közös hálószoba kialakításának elképzelése látható. Ez, ha elő is fordult más korabeli kastélyépítkezések alkalmával, egyáltalán nem volt magától értetődő a korszakban, hiszen a háziúr és felesége részére ekkoriban is gyakrabban tartottak fenn külön hálószobát, illetve lakosztályt. Az 1873-as alapkövetélen még Ilona is veszt vett, de a kastély szépségét és kényelmét már nem élvezhette.

A fiatalon özvegygé vált gróf hosszú élete során soha nem házasodott újra. A kastély építését úgy fejezte be és később úgy is rendezte be, mintha Ilona még élne. Kortársaik leírása szerint már életükben is a boldog szerelem mintapárja voltak, de Ferenc gróf sírig tartó hűsége emelte a romantikus épületet a legendás szerelem kastélyává.

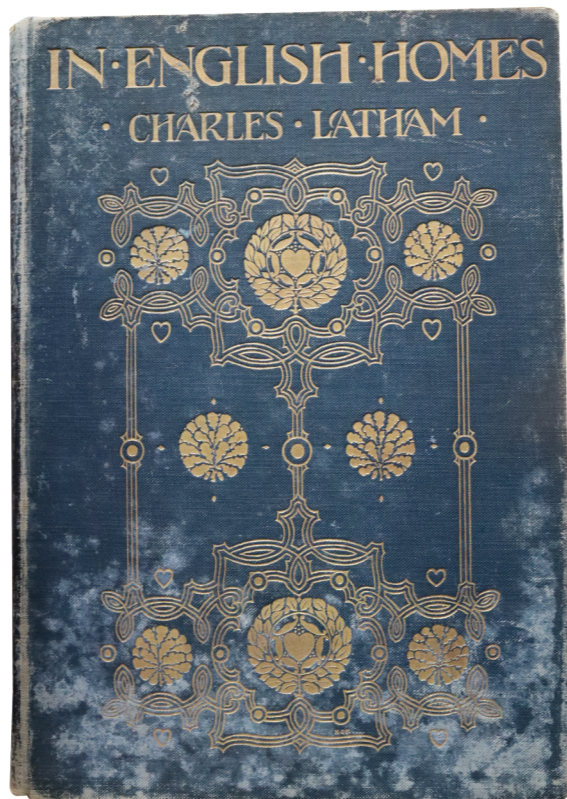
Mintakönyvek segítségével megalkotott historizáló kastély

A Vas vármegyei eredetű Nádasdy családban a 19. századig még erősen élt az a legenda, miszerint őseik angol főurak voltak, akik Szent István király idején kerültek Magyarországra.

Így talán nem is meglepő, hogy miért Tudor-stílusú kastélyt álmodott meg magának az ifjú pár. Angliában szokássá vált, hogy a kastélyokat és azok legfőbb építészeti jellemzőit a korabeli rajzok alapján egyfajta mintakönyvben gyűjtötték össze. Joseph Nash angol festő és litográfus* „The Mansions of England in The Olden Times” (Anglia régi kastélyai) című műve megtalálható volt a Nádasdyak könyvtárában.

Így ez az úgynevezett űs-katalógus adta a nádasdladányi kastély egyes részleteinek a mintáját - legalábbis, ami az épület külső megjelenését illeti.

A mintakönyv szerencsére fennmaradt - az eredeti példányt az Országos Széchényi Könyvtárban őrzik -, a kastély felújított könyvtárában található másolatba bele is lapozhat a látogató. Egy eredeti mintakönyv a könyvtár polcán is látható.

Charles Latham: In English Homes (1909) a Nádasdy gyűjteményből

A kastély falkutatása lehetőséget nyújtott arra, hogy építéstörténetének olyan mozzanatait is megismerjük, amelyekről az írott és képi források nem szólnak. A kastély északi szárnyában rejtőzik a Schmidegg család idejében emelt korábbi kúria erősen átépített formában, aminek alaprajzi kiosztásáról, szintviszonyairól és nyílásrendszeréről konkrét adatokat nyertünk.

Ugyanez mondható el a Nádasdyak által az 1870-es években emelt főépületről is. Tudjuk, hogy ennek építése Linzbauer István tervei alapján folyt, ám halálával félbeszakadt, majd Hauszmann Alajos elképzelései szerint folytatódott tovább. Megtudtuk, hogy az Ősök csarnoka fölötti emeleti helyiség a mainál rövidebbnek épült, a kert felé néző, vakolt homlokzata is elkészült, már csak a meszelés volt hátra. Hauszmann megérkezésével azonban ezt a helyiséget kibővítették, így az egykori külső homlokzat-architektúra a belső térbe került. Ennek finom kialakítású részleteit a Hauszmann-kori elfalazások mögül kibontottuk, és most közvetlen közléről bárki által megtekinthetők.

Fülöp András tudományos referens, falkutató, Magyar Építészeti Múzeum Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ

* Litográfia: könyvnyomtatás, síknyomtatás elvén alapuló grafikai eljárás, egykor a nyomdatechnika egyik legfontosabb eljárása. Az így előállított nyomtatott is litográfának vagy könyvnyomtatásnak nevezzük.

Amiről a korabeli pletykalapok írtak

A nádasdladányi kastély építésének legendája egybeforr az építetők szerelmével – igaz, addigra a Nádasdy családban szokássá vált a nemesség körében kevésbé divatos, őszinte érzelmeken alapuló párkapcsolat. Nemcsak az építető pár, Zichy Ilona és Nádasdy Ferenc élt szerelmi házasságban, de már a család hírnevét megalapozó Nádasdy Tamás és Kanizsai Orsolya kapcsolata is legendás volt. A 20. században is bőven volt miről beszámolnia a korabeli pletykalapoknak, ha a grófi család magánéletéről volt szó.

Érdek és szerelem: Nádasdy Tamás és Kanizsai Orsolya

Az 1498-ban született Nádasdy Tamás Grazban, Bécsben és Itáliában tanult, ahol nemcsak a nyelveket sajátította el, hanem később jól hasznosított diplomáciai tudását is itt alapozta meg. 1535-ben, 37 éves korában vette feleségül az akkor 14 éves Kanizsai Orsolyát, a hatalmas dunántúli birtokokkal rendelkező Kanizsai család egyetlen örökösét. A frigy a legfontosabb magyar urak és a két, egymással folyamatos harcban álló király áldásával kötött, ami Nádasdy Tamás kiemelkedő érdekvényesítő képességét dicséri. Mindkét királynál elérte, hogy Orsolyát „fűsítsák”, és így nemcsak a szokásos leányrészt, hanem a teljes vagyont örökölje. Nádasdy Tamás a házassággal vagyont szerzett, és Orsolya személyében olyan párta talált, akire talán ő maga sem számított, amikor a fiatal lányt eljegyezte. Kapcsolatuk, bár szintiszta érdekeken alapult, szép lassan szeretetté, szerelemmé alakult, ahogy ezt gyönyörűen végig lehet követni a szerencsésen fennmaradt leveleikből.

A 16. század derekáiig az írásbeliség szinte kizárólag a főnemesség körében volt általános, azon belül is csak a férfiak kiváltságaként. Tamás azonban olyan családból jött, ahol

Ismeretlen festő, 17. sz.: Nádasdy Tamásné Kanizsai Orsolya portréjának másolata (MNM TKCs) Ltsz.: 53.2

a lányokat is szokás volt írásra tanítani. Így Orsolyát is megtanította írni házasságuk kezdetén. A következő 25 év levelezése páratlan kincse a magyar kultúrtörténetnek: bepillantást enged a kora újkori Magyarország főúri párjának életébe, a nagypolitikai eseményekbe, a birtokgazdálkodás gondjaiba és a magyar írásbeliség akkori állapotába.

A becéző megszólítások, az aggódó faggatózások a másik állapota felől, az évődések és a másik fél állandó hiányolása mind-mind bensőséges kapcsolatról árulkodnak, ahogy a „Szerelmes Orsikám!” megszólítás is. Leveleikből kiderül, hogy Tamás mindenbe beavatta feleségét, ha kellett, megmagyarázta a közéleti-politikai eseményeket, gyógymódot ajánlott a különféle női bajaira, beszámolt a saját állapotáról, megvitatták a vásárolandó ruhák anyagát és színét, a rokonok és szolgálók számára küldött ajándékokat. Orsolya, aki sűrűn hiányolta férjét, beszámolt az otthoni történekekről, vezette a gazdaságot ura távollétében és rendszeresen küldött neki hazai gyümölcsöt a kertjükből, melyben mindketten nagy örömeiket lelték. Meg-

hitt, szeretetteljes párbeszéd bontakozik ki köztük, amit még az sem árnyékol be, hogy Orsolya 20 évig nem tudott teherbe esni. Mikor a kis „Ferkó” végre megszületett, első éveiről és a gyermeknevelés kihívásairól is gyakran írtak egymásnak, így a később fekete bégeként elhíresült Nádasdy Ferenc az első főúri csemete, akinek kisgyermekkori éveiről részletes leírással rendelkezünk. Levelezésük végigkíséri házasságuk negyed évszázadát, ami 1536 végétől 1562-ig, Nádasdy Tamás haláláig tartott.

Rang és szerelem: Nádasdy Ferenc és Radó Mária

A Nádasdyak a 20. században sem szoktak le az évszázados „családi hagyományról”, a szerelemtől. A kastélyt építő Ferenc és Ilona unokái közül ketten is szerelemből, rangon alul házasodtak, ami még a század elején is megbotránkoztatta a közvéleményt, és saftos témát szolgáltatott a bulvárlapoknak. A lassan polgárosodó arisztokrata család sarjai gyakran szórakoztak Pesten, színházba, bárókba és futballmeccsre jártak. Ferenc 1928-ban a Nemzeti Színház színpadán látta meg a polgári származású, csodaszép színésznőt, Radó Máriát. A fiatal, de már nem pályakezdő színésznő nemcsak szépségével, de tehetségével is hódított, korának olyan színészióriáival mellett lépett színpadra, mint Somlay Artúr, Honthy Hanna vagy Gózon Gyula. A fiatalok szerelmét nem nézte jó szemmel Ferenc akkor már özvegy édesanyja, a szigorú Wenckheim Mária grófnő, és megpróbálta szétválasztani őket. Fiát ezért három hónapra elküldte a kanadai Sziklás-hegységbe, azt remélve, hogy a muflonvadászat és a távolság lehűti a szerelmét. Ennek azonban pont az ellenkezője történt, mert hazatérte után nem sokkal az elsőszülött gróf és a színésznő szűk körben összeházasodott. Három gyermeküket a nádasdladányi kastélyban nevelték, ahol gyakori vendég volt Ferenc öccse, Pál is.

■ Radó Mária, Nádasdy Ferenc édesanyja. Jogtulajdonos: magántulajdon

A kisebbik Nádasdy-fiú is az arisztokraták bohém életét élte, és követte bátyját a szíve választottját illetően is. Augner Antónia az Operettszínház tehetséges táncosnőjeként tűnt fel, később a Moulin Rouge revüműsoraiban szerepelt. Pál is itt látta meg őt először, és szeretett bele. Szülői beleegyezésre nem számíthatott a házasságot illetően, de amint Pál gróf 1934-ben betöltötte a 24. évét, és átvette a családi birtok rá eső részét, feleségül vette szíve Antóniáját, akivel a Ladányhoz közeli lepsényi kúriában rendezkedtek be.

Miközben építészetileg és művészettörténeti szempontból egyaránt lenyűgöző alkotás az Ősök csarnoka, számomra a terem legendás alakjainak történetei a legkedvesebbek. Ha a portrészorozat szereplői leléphetnének a vásznonról, megszólalhatnának és elmesélnék életük történetét, több napig is hallgathatnánk izgalmasabbnál izgalmasabb kalandjaikat. Ezért alakítottunk ki egy olyan fogadóteret a kastély pincéjében, ahol az animációs filmben bemutatott Ősök „személyesen” vezetik el a látogatókat abba a korba, amiben a Nádasdy család tagjai különösen meghatározó szerepet játszottak. Fedezzék fel a megújult nádasdladányi kastélyt a pincétől az óratoronyig!

Balázs-Bécsi Krisztina, a NŐF Nonprofit Kft. Attrakciófejlesztési osztályvezetője, a kastély turisztikai projektmenedzsere

Káprázatos faragott faburkolatok

■ Nádasdy-cimer a rekonstruált könyvtár bútorzatán

A Nádasdyak megújult kastélyában szabadon sétálhatunk a termekben, olvashatunk a szinte mesebeli könyvtárban, megpihenhetünk a szalonban vagy kávézhatunk a télikertben, miközben gyönyörködünk az előttünk elterülő hatalmas park látványában. Az épület felfedezése közben két olyan ikonikus, faragott termen keresztül vezet a látogató útja, ami kétségkívül csodálatra méltó.

A dicső múlt terme: az Ősök csarnoka

A kastélyt építtető, felmenőire méltán büszke Ferenc gróf nemcsak egy kényelmes családi otthon képzelte el, hanem egy olyan reprezentatív teret is, amely a család kiemelkedő tagjainak emlékét méltón őrzi. Ennek a szándéknak a látványos és lenyűgöző megvalósítása lett az Ősök csarnoka, a magyarországi kastélyépítészet egyik legszebb terme, ami a II. világ-

háború óta először ismét régi pompájában látható. A faragott faburkolatú teremben a Nádasdy család meghatározó családfejei és nem kevésbé fontos szerepet játszó feleségeik egységes stílusban megfestett, egész alakos portréi sorakoznak.

Igaz, hogy a 19. században épült, mégis olyan hangulatot áraszt a csarnok, mint egy angliai, Tudor-korabeli kastély terme. A hatalmas, családi címeres kandalló jobb és bal oldalára az építtető Ferenc gróf és felesége, Ilona portréja került. Mindkettőjüket Benczúr Gyula festette meg. A legtöbb itt látható festmény a csodával határos módon menekült meg, hiszen a II. világháborúban az utolsó pillanatban elfalazták őket. 1944 tele nemcsak a front közeledtét jelentette Nádasdladányban, hanem egy korszak végét is. Miután a háziúr öccse, Pál azzal a tragikus hírral tért haza, hogy bátyja, Ferenc hősi halált halt a fronton, a gyászoló családtagok nem sokáig maradhattak ott-

■ Ősök csarnoka a Nádasdy-címeres faragott kandallóval

honukban. Kiköltözésük előtt a színésznőből lett grófné, Radó Mária leleményes módon összegyűjtötte a kastély legértékesebbnek vélt festményeit, és elfalazta azokat egy titkos helyen. Elővigyázatossága indokolt volt, hiszen 1945 elején a szovjet csapatok elől menekülő németek beszállásolták magukat a kastélyba és kifosztották azt.

A grófné leleményességének hála, sikerült megőrizni az utókornak az alkotásokat. Így ma az eredetihez legközelebbi állapotban kétségkívül az Ősök csarnokát láthatjuk. A fal mögötti rejtkekben megmenekült, a Nádasdy család őseiről készült portrék a veszély elmúltával nagyrészt a Magyar Nemzeti Múzeumba kerültek. A kiállítás egyik legnagyobb szenzációja, hogy a háború óta most először láthatjuk - néhány kivétellel

- az összes portrét az eredeti helyén. Közülük is kiemelkedik Benczúr Gyula két festménye, amelyeket a kastélyt építtető házaspárról, Nádasdy Ferencről és Zichy Ilonáról készített.

Az Ősök csarnokának további három portréja a Nemzeti Múzeum állandó kiállításának részét képezi, így azokról ún. „nemes másolat” került a terem falára. Láthatunk öt, korabeli fotóról felnagyított fekete-fehér képet is, így jelezve, hogy az eredetiek eltűntek. Az egész kastélyban egyedül az Ősök csarnokában maradtak meg az eredeti csillárok. A két kovácsoltvas lámpatest valószínűleg hatalmas méretük és súlyuk miatt menekülhetett meg a fosztogatásoktól. Érdeemes megfigyelni, hogy a címerben pajzsalként szereplő vadkacsa a terem tapétáján, a kandalló díszítésén, a fáfaragásokon, sőt a homlokzat egyes részein is

A nádasdladányi kastély átvételét követően azonnal meg kellett kezdeni a sürgős, állagmegóvási munkákat. A hosszú ideje használatlan, bezárt épületben az úgynevezett „könnyező házigomba” pusztította a faszervezeteket. A leszakadni készülő fáfödémek cseréje, a teljes tetőszerkezet újjáépítése, a tönkrement falazatok pótlása mellett kiemelt jelentősége volt a két díszes, faberendezésű terem (a könyvtárterem és az Ősök csarnoka) megmentésének.

Az akkori hivatal illetékesei szerint el kellett volna bontani mindkét terem épített bútortáát, majd a termek padozatának és falazatainak gombamentesítése után azokat megfelelő védőkezelést követően visszaépíteni. Sikerült azonban egy kiváló faanyagvédelmi szakértő (dr. Szabó Miklós) segítségével, építési engedélyt szerezni egy olyan megoldásra, hogy a bútortart legnagyobb része megfelelő megtámasztással a helyén maradjon. A padozat teljes felbontását követően, a pince feletti boltozatok és falazatok fertőtlenítése után, új padlószervezetet kellett építeni. A bútortart alsó részein lévő, fertőzött elemeket pedig ki lehetett cserélni, újragyártva azokat. Meggyőződésem, hogy az egykori asztalosmunkához hasonló színvonalú berendezést sem az 1990-es években, sem azóta nem tudott volna készíteni senki. Örömről szolgál, hogy sikerült megőrizni az eredeti faburkolatokat és bútortartat.

Ónodi Szabó Lajos okleveles építészmérnök, a Nemzeti Kastélyprogram keretében zajlott felújítás felelős építész tervezője, aki az 1990-es években a Műemlékek Állami Gondokságánál, a NŐF Nonprofit Kft. jogelődjénél dolgozott.

visszaköszön. Ez a Nádasdyakhoz köthető, több formában is fennmaradt legendára utal, miszerint IV. Béla király a tatárjárás-kor a nádasba menekült. Búvóhelyét csak a Nádasdyak tudták, és titokban ők etették vadkacsával az uralkodót.

Évszázadok gyűjteménye: a könyvtár

A Nádasdy-uradalmak korszakuk kiemelkedő kulturális központjaiként is működtek. A dinasztiaalapító Tamás a 16. században Sárváron iskolát és nyomdát hozott létre, itt nyomtatták az első, Magyarországon megjelent magyar nyelvű könyvet 1541-ben: a Sylvester János által fordított Újtestamentumot. A Nádasdyak a 17. században sem hagytak fel a kulturális misszióval, két rezidenciájukban is a korszak legjelentősebbnek számító könyvtárát, ipar- és képzőművészeti gyűjteményét hozták létre. Nem csoda, hogy a nádasdladányi kastélyban az Ősök csarnoka után a könyvtárterem is párfát ritkító mestermunka.

Faltól falig, a padlótól a fakazettás mennyezetig könyves szekrények sorakoznak, amiket visszafogott eleganciájú csavart oszlopok és mesteri fémmunkák díszítenek. A kovácsoltvas korlátokkal díszített galériára csigalépcső vezet fel. Ezt kizárólag a gróf használhatta, és a felújítás után sem nyitották meg a látogatók előtt, hiszen nem a tömeges használatra van tervezve. A híresen haladó gondolkodású és vendégszerető Nádasdyak

nem zárták el csodás könyvgyűjteményüket a köznép elől. Bizonyos napokon a falubeliek is betérhettek olvasni, sőt, kölcsönözhettek is a könyvtárból. A kényelmes bútorokkal berendezett könyvtár az 1880-as évekre 11 625 művet számlált 25 234 kötetben, amely kiegészült a Nádasdyak több ezer térképlapból és metszetből álló kollekcijával. A gondosan rendszerezett bibliotékában legnagyobb számban külföldi szépirodalmi, történelmi munkák, államtudományi, bölcsészeti és természettani művek sorakoztak a polcokon, többnyire német és francia, kisebb számban magyar, angol, latin és görög nyelven.

A kastély nagyértékű könyvgyűjteménye a II. világháborúban majdnem teljesen megsemmisült, csupán mintegy 1 500 kötet maradt fenn. A Nádasdy-peccsével ellátott kötetek egy része már korábban visszajutott az Országos Széchényi Könyvtárból a kastélyba. A gyűjtemény másik része azonban - máig rejtélyes módon - a keszthelyi kastély Helikon könyvtárába került, de mostanra ezek is visszajutottak eredeti helyükre, Nádasdladányba. Ha tehát belépünk a mesés könyvtárszobába, nemcsak a gyönyörűen felújított bútortartat látjuk, hanem a nagyjából másfélezer eredeti Nádasdy-peccsés kötetet is.

A szabadon elérhető polcokon olyan korabeli könyvek sorakoznak, amelyeket kézbe is vehetünk, de a hatalmas könyvtárasztalon a kastély terveinek másolatait is lapozgathatják az érdeklődők.

Egy 25 éve várt újjászületés

■ A nagyszalon berendezése az 1930-as években

Néhány alkalommal a Nádasdyak lehetővé tették, hogy fotográfiai készüljenek mesés nádasdladányi kastélyuk földszinti tereiről. A dr. Sisa József által összeállított egyik legátfogóbb építéstörténeti dokumentációban és a kastélyt bemutató 2004-es kötetben már szerepeltek ezek az 1930-as években készült felvételek.

A NÖF Nonprofit Kft. elődintézményében (Műemlékek Állami Gondnoksága) már 1993-ban megfogalmazódott a szándék, hogy a bútorokkal, drapériákkal, kárpitokkal, tapétákkal az archív fotókról ismert hangulatot lenne érdemes visszaidézni a kastély belső tereiben. 25 évvel ezelőtt megszületett egy részletes terv a fényképek mentén kialakított berendezéssel.

Az akkori csekély költségvetés miatt a tervek megvalósítását csak igen apró lépésenként lehetett elkezdni. Ahhoz azonban, hogy a historizáló, neogótikus enteriőrök egyszer valóban a kastély tereit díszíthessék, már akkor megkezdődött a bútorok megvásárlása, a műtárgyak gyűjtése. A ma látható enteriőr tehát egy olyan gyűjtő- és kutatómunka eredménye, ami 25 éve kezdődött, de a Nemzeti Kastélyprogrammal kapott igazi lehetőséget a kiteljesedésre.

2016-2017-ben kialakult a végleges koncepció egy csaknem 180 oldalas forgatókönyv formájában. Ez olyan részletekig tartalmazta a belső terek berendezését, hogy például a kastély

egykori és jelenlegi karakterét is nagyban befolyásoló drapériák nagyrésze is meghatározásra került. A választás egyértelműen William Morris, a kor leghíresebb dizájnereinek – akinek termékei közül sok ma is elérhető – manufaktúris módon gyártott tapétáira esett. A fotók is arról tanúskodtak, hogy ha nem is az angol tervező munkái, de stílusában nagyon hasonló motí-

vumok díszítették egykor a kastély falait. A fejlesztés során kávézó is helyet kapott a kastélyban, ahol a látogató ma William Morris-féle mintákkal díszített csészékből ihatja meg kávéját. Talán az utolsó Nádasdladányban élő gróf, Ferenc (a Nádasdy Alapítvány létrehozója) épp olyan meghatott lenne a berendezett kastély láttán, mint amikor évtizedek után először látogatott vissza az akkor még romos műemléképületbe. Amikor belépett az előcsarnokba, a lépcsőn megállva könnybe lábadt szemmel nézett körbe. Gyermeki lelkesedéssel járta végig a kastély minden zegzugát, amire sosem adódott lehetősége, amikor itt lakott. Szülei kimondottan megtiltották neki, hogy például a pincébe lemeheessen. Később évekig a kastély adta a vezetésével működő alapítvány székhelyét, hiszen a család leszármazottjaival mindig is szoros, együttműködő volt a kapcsolat. A szervezet, aminek mindenkorai fővédnöke a köztársasági elnök, számos magas színvonalú kulturális programot szervezett a kastélyban és kertjében.

A Nádasdyak művészetpártoló örökségéhez híven ma is gazdag kulturális kínálattal várjuk vendégeinket, akik nemcsak a pincébe, de például az óratoronyba is felmehetnek, ahonnan láthatják, milyen lenyűgöző léptékű volt fénykorában a nádasdladányi birtok.

Wisnovszkyné Hajdi Márta mérnök, aki 1993 óta a kastély létesítményvezetője

A természettel közvetlenebb kapcsolatot jelentő visszaépített télikertbe a reprezentatív nagyszalonon át jutunk el. A szalonról készült archív fotók alapján itt egy kevésbé kontrasztos tapétára esett a választás, amelynek állatmintás motívumait egy hozzá színvilágában tökéletesen illeszkedő, erőteljesen keretező bordűr idézi meg határozottabb formában.

A markáns bordűr használatával az egykori festett felső párkánytagozat néhai pompáját lehetett visszacsempészni az enteriőrbe. Az itt látható központi szőnyeg állatmotívumos szegélyei harmonikus egységet alkotnak a tapétával. A biliárdszobában járva érdemes megfigyelni a szintén Morris tervezte függönyt, ami nagyon hasonlít az eredeti kárpithoz. A földszinti terek mellett az emeleti szobák zöme is látogathatóvá vált. Itt található a fürdőszobával rendelkező grófi háló, a gyerekszoba és a nevelőnő szobája, valamint az utolsó nádasdladányi Nádasdy előtt tisztelgő emlékszoba. Mindegyikbe más-más, az adott helyiség funkciójához illő tapéta került. Bizunk benne, hogy a gyermekszobába választott - szintén angol hagyományokat képviselő, nagy múltú Sanderson tervezte - mokusmintás tapéta nem csak a gyermekek tetszését nyeri el. Nagy megtiszteltetés volt számomra részt venni ebben a folyamatban, megtervezni a kastély kortárs bútorarabjait, valamint azokat a replika ülgarnitúrákat, amelyeken elidőzve a látogató igazán vendégségben érezheti magát ebben a mesés kastélyban.

Porubszky Helga okleveles belsőépítész, tervező művész, kiállítástervező

Támpontok a kastély berendezéséhez

■ A Nádasdy-címeres Zsolnay kályha az ebédlőben

Körülbelül 15 évvel ezelőtt a Nemzeti Levéltárban kutatva előkerült egy leltár arról, hogy a szocializmus időszakában milyen - mára több közgyűjteményben őrzött - a család által a háború végén megmentett és a Magyar Nemzeti Múzeumba szállított műtárgyakat vásárolta a magyar állam a Nádasdy famíliától.

Ebben a leltárban számos olyan műtárgy szerepelt, amire korábban nem irányult figyelem. Beazonosításuk újabb inspirációt jelentett a kastély berendezéséhez a korábban említett archív fotókon túl.

■ Nádasdy Tamás restaurált portréja a kisszalomban

Abban, hogy a kastély otthonos enteriőrjeivel megidézhethetjük a Nádasdyak korát, a legnagyobb szerep az eredetileg is a kastélyban, a Nádasdy-gyűjteményben őrzött műtárgyaknak jutott. Nagy öröm, hogy a kutatásoknak és restaurálási munkáknak köszönhetően a számtalan festmény mellett immár látható a család grafikai- és iparművészeti gyűjteményének, könyvtárának és fotóinak sok-sok gyönyörű, mindeddig rejtett darabja. Sőt, számos műtárgy éppen úgy és éppen oda kerül vissza, ahogy az eredetileg is a kastélyban volt.

Egy megkerült portré

A Nemzeti Múzeum történeti képcsarnokában állt egy, a katalógus szerint ismeretlen férfit ábrázoló portré. Az archív fotók alapján sejthető volt, hogy ez a festmény a Nádasdy-kastély kisszalombjában állt, és Nádasdy Tamás, az építető fia látható rajta. A feltevés bizonyítást nyert, így a portré restaurálás után

bekerült a kiállításba. A festmény kerete azonban méltatlan volt az alkotáshoz. Ekkor került vissza a kastélyba a szintén restaurált, Benczúr Gyula festette Zichy Ilona portré aranyozott blondel keretben. A festményeket és az archív fotókat ismét szemügyre véve, megállapítást nyert, hogy az Ilonát ábrázoló festményre a fiát ábrázoló portré kerete került. Végeredményben minden családtag megtalálta eredeti helyét és keretét: az építetők (Ferenc és Ilona) portréi visszakérültek az Ősök csarnokába, a fiukat, Nádasdy Tamást ábrázoló alkotás pedig visszakapta grandiózus aranyozott képkeretét, és ma ismét egykori helyén, a kisszalombban látható.

Zsolnay kályha

A nádasdladányi kastély kék-fehér festésű, Nádasdy-címeres Zsolnay cserépkályhája hosszú évekig a Nagytétényi Kastélymúzeum kályhakiállításában állt. Mivel az ottani helyén nem fért el teljes magasságában, két-három „szintet” kihagyva belőle építették fel, de természetesen minden darabját megőrizték. Ma teljes magasságában, eredeti helyén, restaurált állapotban látható a kastély ebédlőjében több olyan festmény társaságában, amiket még a Nádasdyak helyeztek el itt. Ezek az alkotások is kalandos úton, egyrészt a Magyar Nemzeti Múzeumból, illetve a Szépművészeti Múzeumból, másrészt a műtárgypiacról kerültek vissza az őket megillető helyükre.

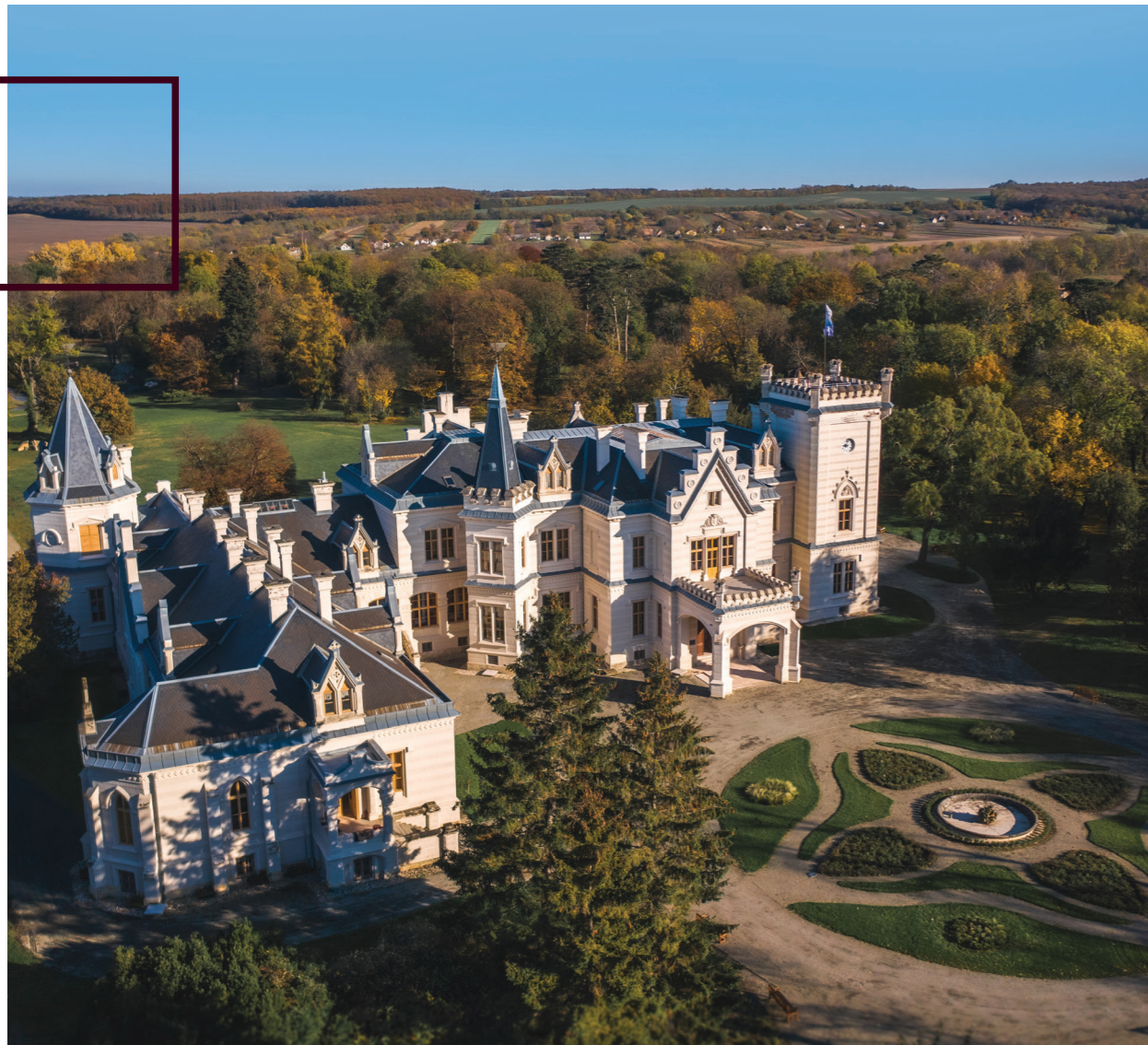
Sokszor a legváratlanabb módon kerülnek elő olyan értékes források, amik alapján további támpontokat kapunk egy ekkora múltú műemléképület kiállítási anyagához. A 2000-es évek közepén egy lelkes kollégánk szeretett ősenek, az egykori nádasdladányi tanítónőnek fantasztikus fotóival a kezében jelent meg a NÖF Nonprofit Kft. elnökszervezetének irodájában.

A képeken a Nádasdy rokonság és a személyzet tagjai szerepeltek. Ezeket a főúri család emlékül adta kedves alkalmazottainak, akiknek családjai nagy becsben tartották és megőrizték generációkon át. Ugyanekkor számos személyes történet is napvilágra került a grófi családról, amelyek a kiállítás anyagából megismerhetők ezeknek a forrásoknak is köszönhetően.

Bányai Balázs történész, a kiállítás kurátora

Főszerepben a kert

A felújított kastély egyik legizgalmasabb tere a télikert, az egyetlen olyan helyisége az épületnek, amit szó szerint nem láthattunk 1940 óta, ekkor ugyanis lebontották. A nagyszalonból nyíló, a Nádasdyak idejében egzotikus déli növényekkel gazdagon dekorált helyiség közvetlen kapcsolatot jelentett a kastély és az impozáns park között. Olyannyira szerves részét képezte az épületnek, hogy mai szemmel nézve óriási veszteség volt az elbontása. A felújítás során a korabeli fotók és leírások alapján a szakemberek hitelesen visszaépítették a mesés télikertet.

latot jelentett a kastély és az impozáns park között. Olyannyira szerves részét képezte az épületnek, hogy mai szemmel nézve óriási veszteség volt az elbontása. A felújítás során a korabeli fotók és leírások alapján a szakemberek hitelesen visszaépítették a mesés télikertet.

Habár az ablakok a mai technikákkal és a biztonsági előírásoknak megfelelően készültek, építészeti és a berendezést illetően is hűen sikerült visszahozni a korabeli hangulatot. Amellett, hogy innen nyílik a legszebb kilátás a kertre, a látogatók itt időzve vagy a kertben piknikezve valóban vendégnek érezhetik magukat a Nádasdy grófnál.

Az angolpark újraélesztett tava

A látványos kastélypark legalább annyira mutatta a tulajdonos gazdagságát és ízlését, mint maga a kastély. A Nádasdyak itt is kitétek magukért: a Hauszmann Alajos által tervezett, az angolparkban mesterségesen kialakított tó a fahídon át

megközelíthető kis szigettel, a mesterséges vízeséssel és bástyaszerű víztoronnyal, valamint az egész parkot behálózó kocsis- és sétautakkal csak fokozták a kastély romantikáját. Bár a sok évtizedes elhanyagoltság alaposan megtépázta a park faállományát, a gondos rekonstrukciónak köszönhetően szerencsére ma újra a kastély méltó díszé lett a kert.

A 29 hektáros park központi eleme ma ismét a csónakázó-tó, aminek revitalizációja az egyik legnagyobb kihívást jelentette a felújítás során. A kiszáradt, náddal benőtt tavat újra kellett építeni, a folyamatos vízellátás biztosítása pedig jelentős kihívás elé állította a szakértőket. Az angolparkok hagyományaihoz híven a kastély sziluettye ma újra visszatükröződik a tó vizén.

Amikor a nádasdladányi kastélypark megújításának tervezését az irodánkra bízta, és először néztük végig a területet, rögtön látszott, hogy a legnehezebb dolgunk éppen azzal a beállt, sűrű faállománnyal lesz, ami a kert hangulatát egyébként nagyban meghatározza. A teljes fakataszter elkészítése hetekig tartott, több csapatot alakítottunk, hogy belátható időn belül fáról-fára felvehessük az egyedek méret- és állapot adatait. Végül 2191 db fánál állt meg a számláló. Nem csoda, hogy élénken él bennünk a helyszínre rendelt pizza íze, amit gazdagon körítettünk a parkban szedett medvehagymával. Fontosabb üzenete persze a munkának, hogy sokszor a kevésbé látványos, de megtervezett kertgondozással, faápolással legalább annyit tehetünk egy történelmi kert értékének helyreállításánál, mint egy építmény rekonstrukciójával.

Szloszjár György tájépítész vezető tervező, a park megújítását tervező Garten Studio Kft. ügyvezetője

A kertkutatás olyan, mint egy kincskeresés, előfordul, hogy még „térképet” is biztosítanak hozzá a korabeli leírások. A kertrekonstrukciót megelőző kutatás során ráakadtam néhány korabeli újságban megjelent cikkre, amelyek a Nádasdy-kastélyról szóltak. Ezeket a leírásokat követve pontról pontra fedezhettük fel az impozáns kastélykertet. Tudható például, hogy a parkban számos kisebb építmény állt: voltak itt istállók, magtár, a zsellérek háza, csobogók vagy épp játszóház, ahol a grófi gyerekek tanulhatták a háztartás vezetését. A feljegyzésekből az is kiderült, hogy a Nádasdy család udvari festőjének, Valentinyi Jánosnak is a parkban volt a háza. Habár a kivitelezés során jónéhány téglaeépítmény maradványa került elő, ezt a - feljegyzésekben oly gyakran említett - lakóépületet nem találtuk meg. A festő lakhelyének titkát a kastélypark tovább őrzi.

Klagyivik Mária, a NÖF NKft. tájépítésze, aki a kastélykert kutatását végezte

A történeti hárfákat nem teszik hangzóvá

A nádasdladányi kastély, csakúgy, mint a Nemzeti Kastélyprogramban megújuló épületek mindegyike, számos különleges műtárgyat rejt. A neogótikus stílusú épület faburkolatú könyvtártermében egy nagyzenekari hárfa is helyet kapott, hiszen a család szívesen töltötte idejét művelődéssel és muzsikával.

A légiés szépségű hangszerről **Hidasi Zsolt** fabútor-tárgyrestaurátor művész mesélt, akinek kezei között valósággal újjászületett az immár 175 éves hárfa.

Hol és mikor készülhetett a hárfa?

A hangszerről pontosan tudjuk, hogy 1846-ban készült Londonban, a Sébastien Érard által alapított műhelyben, és még ugyanebben az évben értékesítették Bécsben. Ez a gyönyörű neogót stílusú nagyhárfa fénykorában is a szimfonikus zenekar egyik legdrágább hangszerének számított. 1846-ban egy hárfa - típusától és munkaigényétől függően - 120-140 fontba került, egy munkás pedig évi 40 fontot keresett, így azt

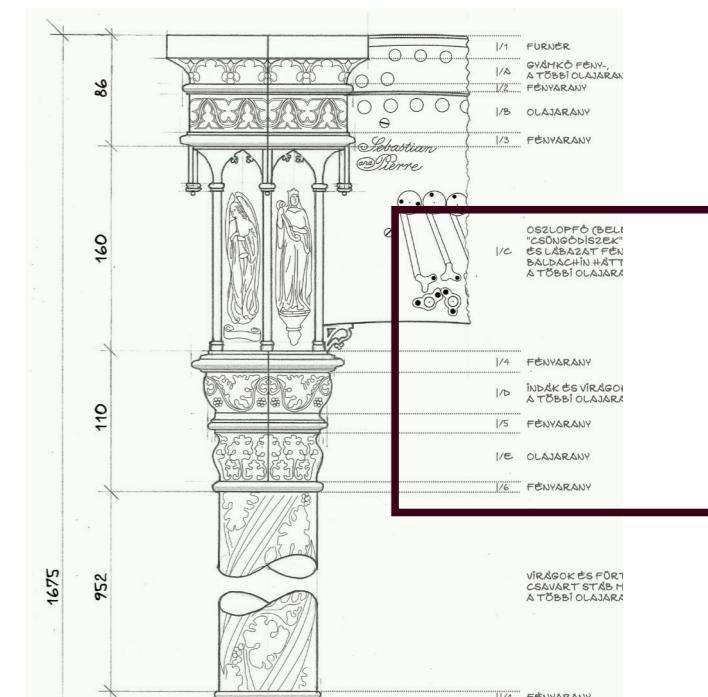
■ Hidasi Zsolt, fa-bútor tárgyrestaurátor művész műhelyében

mondhatjuk, hogy a hárfa kb. egy munkás három évnyi jövedelmébe került. Mivel sorszámozott darabról van szó, ezért az is tudható, hogy legalább egy alkalommal komolyabb átalakításon esett át a hangszer. Arról is találtunk feljegyzést, hogy a javítás egy bizonyos George Morley londoni műhelyében történt, ekkor bontott alkatrészek kerültek bele. Az eredeti, 5803-as sorozatszámú hangszerbe az 5763-as sorozatszámú hárfa alkatrészeit építették be. Fontos hangsúlyozni, hogy a hárfa jelenlegi restaurálása során kiállítási tárgyként, esztétikailag újul meg.

Miért nem lehet felhangolhatóvá tenni a hárfát?

Ahhoz, hogy játszani lehessen rajta, a húrtartók, valamint a rezonátor lapok cseréje biztosan szükséges lett volna. Továbbá a hangszekrény alsó része és a pedálszekrény is komolyabb megerősítésre szorulna, hiszen felhúrozott és behangolt állapotban közel egy tonnás nyomás nehezedne rá.

A mechanika is – bár látszólag sértetlen – biztosan utánállítást igényelne, és az sem biztos, hogy minden pedál és a hozzájuk tartozó villa kifogástalanul működné. A legfontosabb in-

■ Az oszlop vetületi rajza

dok azonban a hangszer-restaurátorok szakmai közösségének 1960-ban megfogalmazott ajánlása, amely szerint „a történeti hárfákat nem szabad hangzóvá tenni”. Ennek elsősorban az az oka, hogy az ilyen korú hárfák felhangolhatóságához olyan szerkezeti elemek cseréjére lenne szükség, ami által éppen a hangszer történetisége csorbulna, az adott kor készítéstechnikai jegyei tűnnének el. Ennek ellenére azt gondolom, hogy az újjászülető hangszernek „csak” a szépségében is érdemes gyönyörködni.

Valaha játszottak ezen a hangszeren?

Biztosan játszottak rajta, nem is keveset, hiszen a kopásokból, a korábbi állítgatások nyomaiból egyértelműen látszik, hogy fénykorában nem csak dísz tárgyként funkcionált. Egy koncert-hárfa egyébként is kötelezi bizonyos mértékig a tulajdonosát, hogy rendeltetésszerűen használja a hangszerét, azaz koncertezzen vele. Kíváncsi lennék, hány hárfajátékos életét keresztelte ez a hangszer, és vajon hány koncert zengett a húrjain!

Az bizonyos, hogy 1846-ban, mindössze 36 évvel azután, hogy az Érard fivérek benyújtották a kettőspedálhárfa szabadalmu-

kat, ez a hangszer még kifejezettebben korszereknek és koncertképes hangszerek számított. Ha meg lehetne szólaltatni, még ma is az lehetne.

Mennyi időt vett igénybe a restaurálás, milyen főbb feladatai voltak vele?

A hangszer restaurálása - amit talán helyesebb esztétikai helyreállításnak nevezni - 700-900 munkaórát igényelt. A legfontosabb munkafolyamatok a tisztítás, a hiányzó ornamentikák

pótlása, az aranyozás, a lakkozott részek felújítása és a fémrészek tisztítása volt. Továbbá megtörtént a hangszekrény felújítása, ami a tisztítás, a húrtartó és rezonátor deformitásának csökkentése és a lakkfelújítás munkafázisaiból állt.

Mi jelentette a legnagyobb kihívást a restaurálás során?

Néhány alapfogástól eltekintve gyakorlatilag számomra is minden újdonság volt. A hangszer megbontása, a nyak és a hangszekrény lehúrozás utáni szétválasztása, valamint a mechanika szétszerelése volt a talán a legizgalmasabb fázis, mivel még sohasem csináltam ilyet. A restauráláshoz felhasznált technológiákat minden alkalommal ki kellett próbálnom, mielőtt „élesben” alkalmaztam volna őket. Számos próbát készítettem például a díszítő motívumokból, mielőtt azokat a végleges helyükre illesztettem volna, és az aranyozást is sok-sok próba előzte meg. Törekednem kellett arra, hogy a korban használt anyagokkal és eljárásokkal tudjam megoldani a szükséges beavatkozásokat. Ez azért is nagyon fontos, hogy a hárfa megjelenése minél inkább az eredetihez közelíthessen. Több tucat analógiát, hasonló hangszerdíszítést néztem át. A hiteles helyreállítás érdekében - és személyes érdeklődésemtől is vezérelve - számos szakemberrel vettem fel a kapcsolatot, többek között hárfakészítővel, zenetörténésszel és hárfaművésszel is, de hosszasan leveleztem a londoni Royal College of Music intézettel is, akik készséggel álltak rendelkezésemre.

Mi volt az első gondolata, amikor megkapta a megbízást? Mennyire számít különleges feladatnak az Ön szakterületén egy hangszer restaurálása?

A hangszerrestaurálás mindig is határterületnek számított, legalább két (vagy több) szakma együttműködését igényli, ezen belül pedig azt gondolom, hogy a hárfa egészen speciális esetnek számít. Mivel pályafutásom kezdetén orgonaépítőnek tanultam, és magam is hobbi szintű zenész vagyok, ezért erős volt a személyes motivációm.

Ennek ellenére az első gondolatom az volt, hogy nem kellene elvállalnom a feladatot, hiszen szinte lehetetlen megállapítani egy antik hangszer esetében, hogy mennyi munka lesz vele. Természetesen hajtott a kíváncsiság és a szakmai kihívás, később pedig, az idő előrehaladtával, szinte beleszerettem a hangszerbe. Úgy érzem, büszkén fogom megmutatni a végeredményt a családomnak, amikor ellátogatunk a Nádasdy-kastélyba.

A 3D-ben megelevenedő múlt

■ Kertrekonstrukciós modell

A mai digitális technológiák alkalmazásának köszönhetően a várak és kastélyok építésének, átépítésének korszakai nemcsak leírásokból megismerhetők, de egészen valóságos módon bemutatathatók. Ahhoz, hogy egy-egy látványos, egyben korhű 3D-s modell elkészüljön, sokféle forrásból számtalan háttérinformáció összegyűjtésére van szükség.

A fotorealistikus végeredmény kialakítását korabeli tervrajzok, leírások és fekete-fehér fotók tanulmányozása, valamint szakértők bevonása előzi meg.

Történeti rekonstrukció lépésről lépésre

Legelőször a bemutatható korszakok meghatározása történik. A Nádasdy-kastély esetében három ilyen építési szakasz különít-

hető el: 1. A birtokon eredetileg álló Schidegg-kastély (1730), 2. A Linzbauer István tervezte Nádasdy-kastély (1873-1876), 3. A Hauszmann Alajos által átalakított, ma ismert kastélyépület (1880-1889).

Miután az akkori épületekről, építési fázisokról és parkról minden forrásanyag beérkezik, elkezdődhet a szakmai előkészítés. Az első fázis a modellezés, amikor úgynevezett textúra anyagmegjelölés nélküli képek készülnek az épület minden oldaláról. Ez úgy néz ki, mint egy egyszínű kétdimenziós légifelvétel. Ezt átnézik a művészettörténész- és építész szakértők, és javítási listát küldenek vissza. Javítás után a szakértők meghatározzák, hogy mi milyen anyagú vagy színű volt a dokumentumok alapján. Ennek megfelelően „textúrázzák” vagyis kiszínezik a felületeknek megfelelően a képanyagot.

■ A kastély működését bemutató makett terve

Virtuális kertészkedés

A kastélyok fontos és szerves részét képező kertek is felépültek a 3D-s modelleken. Tájépítész szakemberek vettek részt a három korszakot bemutató rekonstrukció készítésében. Korabeli térképek, majd a későbbi fázisokról fotók is rendelkezésre álltak, így egészen pontosan lehetett a 3D-s modelleken rekonstruálni a közlekedési és gazdasági utakat, kerti építményeket, épületeket. Ezek köré, mint virtuális kertészek helyezték el a történeti tájat építők a virágágyásokat, a tavat vagy a facsoportokat.

A kastély ikonikus tereiről olyan panorámaképek is készültek, amelyeket VR szemüveggel nézve a látogató szinte beléphet a múltba. Ezek az izgalmas megoldások Bányai Balázs, a kiállítás kurátora segítségével és az 1920-30-as évek belső tereit megőrző archív fotók alapján készültek. Ezek a helyiségek olyan gazdagon voltak berendezve, hogy nagyon aprólékos munka volt minden festményt és tárgyat lemodellezni és a helyére tenni. A nagy pontossággal elkészített modellekből aztán virtuális túra, múzeumpedagógiai anyagok, építéstörténeti animációs

filmek, 3D-s képek, interaktív szoftverek készülnek a kiállításokra, de papíralapú kiadványokon és épített makett formájában is elképzelhetővé teszik Nádasdladányban például a kastélyépítés korszakait.

Balogh András, a kiállítás interaktív elemeit készítő Pazirik Kft. ügyvezető igazgatója

“A Nádasdyak mindig a szívükre hallgattak”

■ Nádasy Borbála a nádasdladányi kastélyban

Nyolcvanegy éves, gyönyörű gyermekkori emlékek fűzik a nádasdladányi kastélyhoz. Harminc évig Franciaországban volt balettmester, gazdag irodalmi munkássága nyomán hat könyv szerzője, amelyből három életrajzi kötet. Nyugdíjasként tért haza, jelenleg Veszprémben él. A világban élő Nádasdyakkal – összesen hatvanötven élnek – máig tartja a kapcsolatot **Nádasy Borbála**.

Milyen emlékei vannak a Nádasdy-kastélyról?

Mivel 1939-ben születtem, és negyvenötben mindenünket elvették, hatéves koromig élhettem meg azt az igazi, békebeli, szeretetteljes légkört, amelyben a Nádasdy család mindennapjai teltek. Mi édesapánkkal, Nádasdy Pállal, anyánkkal és a nővéremmel, Erzsébettel a lepszényi kúriában laktunk. A nádas-

ladányi kastély a nagybátyámé, Ferencé és az ő családjáé volt. Rendszeresen átjártunk hozzájuk, három unokatestvéremmel sokat játszottunk ott hétfévente, ünnepeken, születésnapokon. Nagy ebédekre emlékszem, ahol mi, gyerekek külön asztalnál ültünk, hatalmas, fehér telekre, meghitt karácsonyokra, finom süteményekre meg málnaszörpre. Nyáron szamárfogatozásra, szaladgálásra a parkban. Voltak nevelőink, akik szemmel tartottak, de nagyon szabadnak éreztük magunkat. A felnőtteknek bármikor a nyakába ugorhattunk, megöleltek, nevettek. Szeretetteljes család volt, fiatal szülőkkel. Apáink, anyáink a kora harmincas éveikben jártak, nagyon fiatalon lettek szülők, ahogy az akkoriban szokás volt.

Emlékszem az unokatestvérem, Ferenc egyik születésnapjára, a nyolcadikra. Augusztusban volt, és mi a lepszényi gazdaságból kiválasztottunk három kis, szürke nyuszit, és elvittük neki ajándékba. Ahogy megérkeztünk a fogattal, a kis Ferenc szaladt elénk, ünnepre fészült, vizes hajjal, hófehér, gombos nadrágban, és a nyakunkba ugrott, úgy megörült a nyusziknak. Aztán mi is futottunk a nagybátyámhoz, ő mindannyiunkat felkapott. Gyönyörű nap volt, soha nem felejttem el.

1945 után minden megváltozott...

Szó szerint kihúzták a talajt a lábunk alól, igen. Akkoriban minden nemesi család átélte ezt. Nagybátyám, Ferenc a fronton halt meg, 38 évesen. Apámat, aki huszártiszt volt, málenkij robotra vitték a Szovjetunióba, ahonnan '49-ben tért vissza, de rögtön börtönbe is csukták. A Nádasdy családot a háború után szó szerint kicsapták az utcára. Minket a lepszényi kúriánkból, az unokatestvéremeket a nádasdladányi kastélyból. Munkát egy arisztokrata se kaphatott. Volt egy ismerősünk, egy Zichy, aki a nagyvásonyi birtokán a disznóólban húzta meg magát, mert nem volt hová mennie. Tudom, ez már történelem, de egy egész generációt aláztak meg és tettek földönfutóvá a családjaikkal együtt, és magyar a magyarral tette ezt, amire így, ebben a formában szerintem semmi szükség nem volt. Nagy traumaként éltük meg, a sebek máig megmaradtak.

Mi lett a családjával és a kastéllyal?

A Bakonyban, Alsóperén volt egy kis vadászházunk, ott húztuk meg magunkat, azt legalább engedték. Anyánk, Augner Antónia polgári származású volt, táncosnő, igazi szerelmi házasság volt az övék apámmal. Mindvégig kitarítottak egymás mellett, amíg apám málenkij roboton meg börtönben volt, anyám

mészégetésből meg veteményezésből tartotta fenn a családot. Meszet árult tojásért, élelmiszerekért, később takarítást is vállalt. Mi a nővéremmel Bakonyánánára jártunk iskolába, hét kilométert gyalogoltunk minden nap oda is meg vissza is. De így is állandó rendőri felügyelet alatt álltunk, a lábunkat se tehetük vissza nemhogy a birtokunkra, de még a falunkba se.

A nádasdladányi kastélyt a sorsára hagyták, a bútorokat, értékeket széthordták, és engedték lepusztulni. 1956 után én, a nővérem és a három unokatestvérem is emigrált, a szüleink maradtak. Tizenhét évesen hagytam el az országot, és legközelebb újabb tizenhét év múlva, 1973-ban jöhettek vissza látogatóba a második férjemmel. De még akkor is ki voltunk tiltva Lepsényből. Folyamatosan figyeltek, rokonoknál, ismerősnél nem szállhattunk meg, mert “gyanúba” keverte volna őket a jelenlétünk, inkább szállodába mentünk. Később azért elmentünk Nádasdladányba. A kastély akkor épp a honvédségé volt, szögessdróttal kerítették körbe. Nem volt szép látvány.

Abban, hogy végül ilyen szépen megőrizték, felújították, nagy szerepet játszott az ön unokatestvére, Ferenc, akinek a nyuszikat vitték.

Igen, Ferenc Kanadába emigrált. Én előbb Bécsben színésznő lettem, filmekben, színdarabokban játszottam, végül Párizsban kötöttem ki, és harminc évig ott, illetve később egy mellette lévő kisvárosban dolgoztam balettmesterként.

Ferenc a rendszerváltás előtt hazajött Magyarországra. Akkor már akartak neki kárpótlási jegyet adni a kastélyért meg a birtokért, de ő nem ezt kérte, hanem azt, hogy a kastélyt ne adják el külföldi befektetőnek vagy szállodaláncnak, hanem használják rendezvényhelyszíneként, és a pénzből apránként újítsák fel.

Létrehozta a Nádasdy Alapítványt, amely szimpóziumokat, konferenciákat szervezett a kastélyban, főleg művészetek ökológia és természetvédelem témában. A magyar értelmiség színe-javát meghívták előadónak. Ferenc végül így „adta vissza” a nádasdladányi kastélyt a magyar nemzetnek, ami nagyon jellemző a családjunk szellemiségére.

A Nádasdyak nagy művészetpártolók voltak, mecénások, mentorok. Komolyan hittek abban, hogy amit örökül kaptak, abból minél többeknek juttatniuk kell azért, hogy ez az ország fejlődjön.

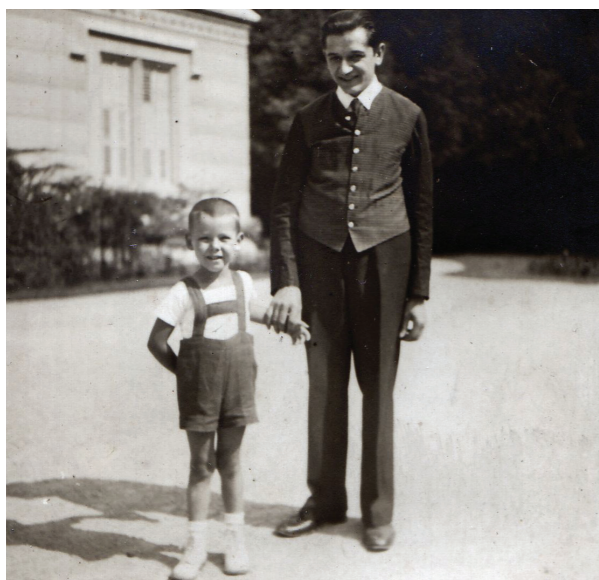
Az, hogy a kastély most teljes pompájában, újjávarázsolva a nagyközönség számára is látogatható lesz, sőt modern múzeumi eszközökkel a múltról és a Nádasdy családról is számtalan érdekességet bemutat, sokat jelenthet önnek.

Nagyon. Öt évvel ezelőtt a férjemmel hazaköltöztem Magyarországra. Ő sajnos azóta meghalt, én most Veszprémben élek. Van egy kis pincházam is a Balaton-felvidéken, Mentshelyen, ott szokott összegyűlni a család, a két fiam, az unokák, bár ők már mind Franciaországban élnek. Nádasdladány nemrég a díszpolgárává avatott, ősszel jártam is a felújítás alatt álló kastélyban, egy dokumentumfilmet forgattak velem. Elérzékenyültem, hogy

újra láthattam. A múltat minden nehézsége ellenére a szívemben őrzöm, ezt az országot, a magyar embereket nagyon szeretem. Magam is sokat írtam a gyerekkoromról, az életemről, hat könyvem jelent meg. Azt szeretném, ha a látogatók, akik belépnek a kastélyba, egy kicsit átéreznék a családunk „lelkiségét”, és persze az építetők, Nádasdy Ferenc (a dédapám) és Zichy Ilona legendás szerelmét, hiszen ez eredetileg az ő családi fészüknek épült. A Nádasdyak mindig a szívükre hallgattak, nem a praktikum vagy az érdek vezérelte őket. Aki oda belép, szeretném, ha megérezné ezt, a szeretetelli léggör, az alázatot és a felelősségtudatot, ami a családomat jellemezte. Hogy nem csak az a fontos, hogy mit kaptunk az őseinktől, hanem az is – sőt, a legfőképpen az – hogy mit adunk tovább az utódainknak.

A kis Ferkó

Nádasdy Borbála unokatestvére, a „kis Ferkó”, azaz Nádasdy Ferenc, a későbbi Nádasdy Alapítvány létrehozójának visszaemlékezéséből fennmaradt történet megható esetről tanúskodik. A kastélyba árva fiúként került inas, Vingli Karcsi és a falubéli dada, Etus egymásba szerettek, és hamarosan meg is tartották az esküvőt. A Nádasdy család nemcsak, hogy támogatta a frigyet, de telket és építőanyagot is ajándékozott a fiatal párnak, sőt hintót biztosított esküvőjükre. A ceremónia után a kastély kertjében maga a gróf és a grófné szolgálták fel a lakodalmi menüt a vendégseregnek. A történet azonban nem ért véget ezzel: Karcsi és Etus fiának keresztapja ugyanis a kis Ferkó, vagyis az akkor már felnőtt Ferenc gróf lett. Bensőséges kapcsolatukat jól mutatja, hogy a rendszerváltás után Ferenc gróf keresztfiát kérte fel a Nádasdy Alapítvány alelnöki tisztségének ellátására.

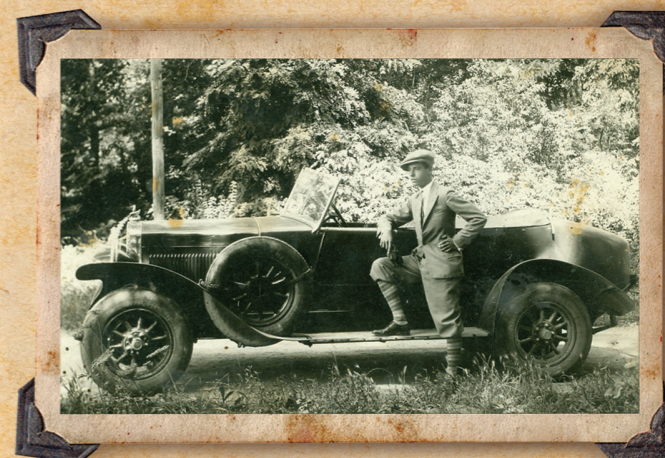
■ Vingli Károly és Nádasdy Ferenc (a kis Ferkó)

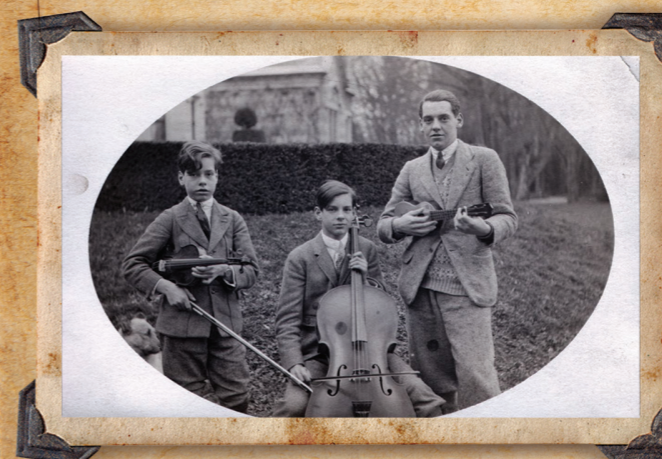
■ Fekete Etus és a Nádasdy lányok

A kastély személyzete az épület előtt

Nádasdy László autómobilal

A Nádasdy fiúk hangszerekkel

Fedezd fel Nádasdladány legendás kastélyát!

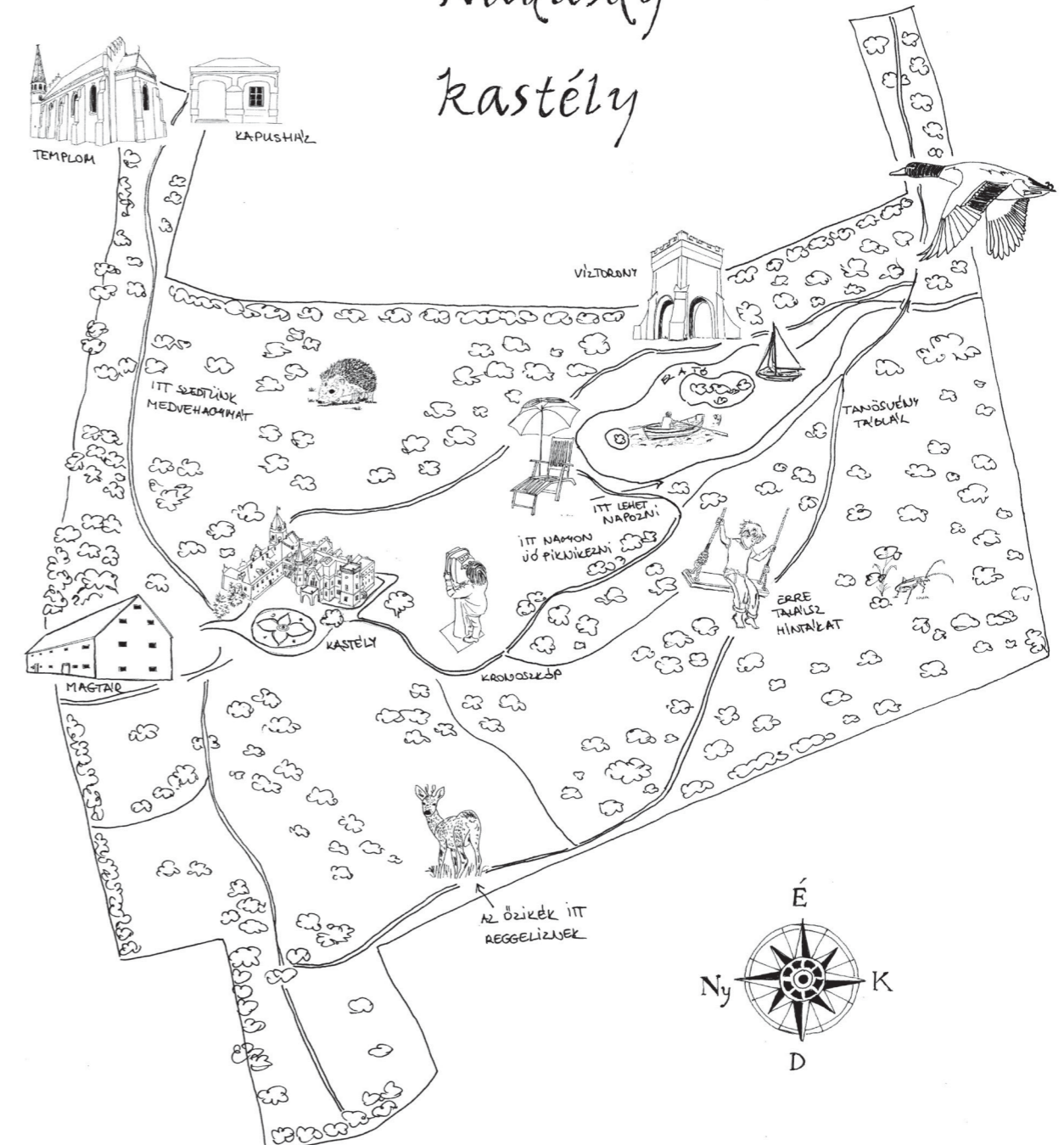
Kutasd át kívül-belül és keresd meg az összes vadkacsás Nádasdy-címet a falakon, a bútorokon és az oszlopokon! Vajon megtalálod mind a 35-öt?

A rajzokat munkatársunk, Balázs-Bécsi Krisztina készítette.

Kalandod következő lépéséhez érkezted. A kastély térképe elvesztette színét, és most minden erre járó eltéved. Színezd ki és segíts tájékozódni a bajbajutottaknak! Szerinted milyen állatok élhetnek a kastély körüli parkban? Megtudhatod a kastélypark tanösvényének tábláiról.

Nádasdy-kastély

Megoldások: az épületen kívül 9, az épületen belül 26 kacsás címet találhatsz!

NÖF

Nemzeti Örökségvédelmi
Fejlesztési Nonprofit Kft.

nof.hu · nadasdykastely.hu

facebook.com/nofnkft · instagram.com/nofnkft

Múltunk
jelen időben

NEMZETI KASTÉLYPROGRAM
ÉS NEMZETI VÁRPROGRAM

nkvp.hu · facebook.com/nkvp

instagram.com/nkvp

